

Висновки. Ми вважаємо, що наведений у даній статті приклад чіткого аналізу критеріїв до завдань як лабораторних, так і самостійних зі спецкурсу “Пластична анатомія” може суттєво полегшити викладачеві проблему коректного і прозорого оцінювання знань та вмінь студентів в умовах сучасних корисних змін в системі освіти, зокрема введення кредитно-модульної системи навчання.

Перспективи подальших досліджень і публікацій. Ми переконані, що на основі запровадженого нами методу описання критеріїв можливо створити розгорнуті за змістом методичні рекомендації щодо проведення занять і критеріїв оцінювання успішності за кожним завданням з усіх трьох модулів програми зі спецкурсу “Пластична анатомія” на художньо-графічних факультетах педуніверситетів.

Список використаних джерел

1. Барцаи Е. Анатомия для художников / Ене Барцаи. – Будапешт, 1973. – 437 с.
2. Bammes G. Sehen und Verstehen / Gotfried von Bammes. – Berlin: Volk und Wissen Volkseigenen Verlag, 1988. – 374 с.
3. Хогарт Б. Динамическая анатомия для художников / Бёрн Хогарт. – М: АСТ, Астрель, 2001. – 218 с.
4. Барц А. Нариски и зарисовки / Александр Осипович Барц. – М: Искусство, 1970. – 166 с.
5. Дейнека А. Учиться рисовать / Александр Александрович Дейнека. – М., 1962. – 224 с.
6. Клебер Г. Полный курс рисунка обнаженной натуры / Георг Клебер. – М: АСТ, 2004. – 120 с.
7. Рабинович М. Пластическая анатомия и изображение человека на ее основах. / Михаил Цезаревич Рабинович. – М.: Изобразительное искусство, 1985. – 128 с.
8. Сухенко І. Рисунок / Ірина Сухенко – Київ, 2004. – 142 с.

Щербакова Л.А.
Криворізький державний
педагогічний університет

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ДО СПЕЦКУРСУ “ТЕХНОЛОГІЯ ЖИВОПИСНИХ МАТЕРІАЛІВ” НА ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ ПЕДУНІВЕРСИТЕТІВ

Анотація. У статті Щербакової Л.А. “Проблема адаптації кредитно-модульної системи оцінювання до спецкурсу “Технологія живописних матеріалів” на художньо-графічних факультетах педуніверситетів” розглядається питання про методи оцінювання успішності студентів згідно технології виконання конкретних практичних вправ.

Ключові слова: критерії оцінювання, успішність студентів, рейтингове оцінювання, спецкурс.

Анотация. В статье Щербаковой Л.А. “Проблема адаптации кредитно-модульной системы оценивания к спецкурсу “Технология живописных материалов” на художественно-графических факультетах педуниверситетов” рассматривается вопрос о методе оценивания успеваемости студентов согласно технологии выполнения конкретных практических упражнений.

Ключевые слова: критерии оценивания, успеваемость студентов, рейтинговое оценивание, спецкурс.

Annotation. In the article Scherbakovoj L.A. “Problem of adaptation of the credit-module system of evaluation to the special course “Technology of picturesque materials” on the artistic-graphic faculties of pedagogical university” is examined question about the method of evaluation of progress of students in obedience to technology of implementation of concrete practical exercises.

Keywords: evaluation criteria, progress of students, rating evaluation, special course.

Постановка проблеми. Одним із завдань підготовки художників-педагогів для подальшої роботи в школах мистецтв та середніх загальноосвітніх закладах є навчання студентів професійним основам роботи живописними матеріалами під час виконання творчих завдань.

У зазначеній проблемі увага сконцентрована на загальному аналізі окремих вправ та методів роботи в акварельному живописі як засобів удосконалення навчального процесу в живописі на академічних й самостійних заняттях та розвитку професійної і творчої майстерності майбутніх художників-педагогів, оскільки задачі професійної підготовки студентів художньо-графічних факультетів, як в галузі теорії і методики образотворчого мистецтва, так і в галузі практичних професійних вмінь та навичок художньо-творчої діяльності, набувають все більшої теоретичної значимості і практичної актуальності [1, с.24].

Оволодіння професійними прийомами в живописі, знання технології роботи живописними матеріалами й різноманітних технік та способів живопису, вміння застосовувати ці знання є необхідними для майбутнього художника-педагога, який буде здатен на основі отриманого досвіду запропонувати своїм учням цікаві та нестандартні завдання і їх вирішення.

Саме тому ми ставили собі на меті виокремити найосновніші методи та технології акварельного живопису, введення яких у програму зі спецкурсу "Технології акварельного живопису", удосконалило б ефективність викладання основ акварельного живопису на спецкурсі; а також, окрім того, підкреслити практичну значимість набутих під час проходження спецкурсу знань, вмінь та навичок, які можна активно використовувати на заняттях з академічного та самостійного живопису під час виконання завдань творчого пошукового характеру[3, с.47].

Навчання живопису в школі, що спирається на вивчення закономірностей мистецтва живопису, вивчення методів та технічних прийомів живопису, зокрема, акварельного, які дозволяють учням оригінально та творчо відображати в своїх малюнках оточуюче життя, є основним завданням навчання живопису в школі. Використання різноманітних методів передачі натури в живописі, прийомів роботи в різних техніках, що сприяють розвиткові осмисленого підходу учнів до навчальних задач, веде до глибокого засвоєння знань та ефективного набуття навичок в практичній роботі, розвиває в учнів творчий інтерес до питань мистецтва.

Ось чому є такою важливою проблема професійної підготовки вчителів образотворчого мистецтва, зокрема підготовки їх до застосування технологічного та технічного багатства засобів і прийомів акварельного живопису на уроках в школі, оскільки акварель є одним з ведучих матеріалів в програмі образотворчого мистецтва для середніх загальноосвітніх закладів.

Маючи на увазі, що студент художньо-графічного факультету є майбутнім вчителем образотворчого мистецтва в школі, йому необхідно засвоїти на заняттях зі спецкурсу основні методи акварельного живопису, які

допомагають навчитися володіти рідкими водяними фарбами, оволодіти технікою акварелі, поступово набуваючи майстерність та свободу при рішенні найрізноманітніших, складних живописних задач [1, с.53]. Тому доцільно на заняттях зі спецкурсу по технології акварельного живопису для студентів перших курсів ввести в програму послідовні етапи, представлені у формі вправ, які допоможуть вивчити основні технології, методи та прийоми акварельного живопису, осмислено застосовувати набуті знання та вміння у майбутніх творчих роботах.

Мета статті. У поданій статті ми зробили спробу адаптувати викладання спецкурсу "Технологія живописних матеріалів" до загальноосвітніх змін у сфері розвитку педагогічної науки, а саме створити чітку і прозору систему оцінювання. За для такої мети ми вирішили провести ґрунтовний аналіз деяких вправ, що заплановані в програмі по спецкурсу і до них навести вичерпні критерії, за якими можливо цілком коректно і справедливо визначити рівень рейтингової оцінки успішності студента.

Статтю виконано згідно з планами науково-дослідної роботи Криворізького державного педагогічного університету.

Отримані результати. Мета даного спецкурсу – підготувати висококваліфікованих вчителів образотворчого мистецтва з відповідними спеціалізаціями для національної школи, зокрема, обізнаних в технологічному процесі акварельного живопису і спроможних професійно викладати учням основи образотворчої живописної грамоти. За плановим проходженням всіх рівнів спецкурсу студенти на сам кінець повинні знати та вміти, виконувати та аналізувати: загальні методи акварельного живопису; різноманітні технологічні способи вирішення тих чи інших завдань в акварельному живописі; допоміжні графічні матеріали, котрі застосовуються в акварельному живописі; допоміжні розчинники; загальні теоретичні живописні положення, а саме – тонові, контрастні, тепло-холодні, колористичні відношення; вміти застосовувати апробовані засоби та методи акварельного живопису в академічних та самостійних завданнях, в творчих роботах, в пленерних етюдах, в дипломних проєктах; вміти застосовувати набуті знання та вміння в педагогічній практиці в загальноосвітніх навчальних закладах та школах мистецтва на уроках з образотворчих дисциплін [4, с.32].

Отримати перелічені вище навички та вміння можливо у разі своєчасного і продуктивного виконання запланованих лабораторних та самостійних завдань. Далі ми наведемо на прикладі декількох лабораторних та самостійних вправ, який характер має носити система критеріїв оцінювання адаптована до освіти майбутніх художників-педагогів.

1. Легка й посилена заливка тонким шаром та з градацією тону. Всі заливки у цьому завданні можуть бути використані на практиці (наприклад на пленері) і допомагають починаючим студентам виявити властивості фарб. Самостійна робота до 1 лабораторної вправи. На самостійне опрацювання дається студентам завдання виконати вільну заливку. Кольорові

сполучення. Це завдання виконується з трьома простими фарбами – рожевим (малиновий алізарин), жовтим (ауреолін) та блакитним (паризька лазур). Задача, що її повинні ставити перед собою студенти – це виявити, що буде, коли дві чи три фарби будуть перекривати одна одну, коли ці фарби будуть змішані між собою. Широкий діапазон можливостей використання цих фарб, насиченість, різноманіття сполучень виховує у студентів вміння обмежувати діапазон своєї палітри, створювати роботи в єдиному колористичному вирішенні. Самостійна робота до 2 лабораторної вправи. Студенти виявляють, які можливості акварельної палітри здобувають при різноманітних варіантах змішування трьох основних фарб – (малиновий алізарин, жовтий ауреолін, паризька лазур). Вправа з чорним кольором. Ця вправа показує, як фарби змінюються в тоні і по теплохолодності при додаванні до них чорного кольору. Наприклад, рожева набуває коричневого відтінку при додаванні до неї чорної фарби, завдяки чому можливо отримати більш складний благородний колір, ніж той, який є в класичному наборі акварельних фарб. Помаранчеві кольори перетворюються таким чином на теплі умбристі натуральні відтінки. Із жовтих з чорною – теплозеленуваті. Самостійна робота до 3 лабораторної вправи. Повторити вправу з тими фарбами, які не були апробовані на заняттях.

До цієї групи вправ можуть бути вжиті наступні критерії оцінювання: “Відмінно” виставляється в тому разі, якщо вправу виконано своєчасно, охайно, фарба має прозорий шар і накладається на папір без жодних очевидних дефектів, студентом витримано всі нюанси тонального і живописного характеру – кольори насичені й чисті, тональний перехід плавний і стриманий, готова робота оформлена за стандартами для перегляду. Відмітка “Добре” ставиться у випадку, якщо робота виконана охайно, але має загальні недоліки у плані світло-тональної насиченості і яскравості кольору. Відмітка “Задовільно” передбачає великі недоліки в роботі – очевидні дефекти, як то нерівномірне нанесення і висихання фарби, плями, горизонтальні чи вертикальні смужки пігменту, нерівний перехід від тону до тону, або кольору до кольору, відверто негармонійні брудні кольори, які було отримано у ході неправильного змішування фарб, дефектована поверхня паперу, який не відповідає технологічним нормам акварельного живопису. Відмітка “Незадовільно” ставиться у разі відсутності готової роботи або незавершеної до половини роботи за визначеними строками.

2. Лесувальний метод живопису. Лесування – це класичний метод акварельної живописної техніки. Він заснований на прозорості фарб, завдяки яким можливе глибоке просвічування кольорового шару. Доцільно поставити для цього завдання характерний для лесування натюрморт, який буде виконуватися в такій послідовності: від найбільш теплих та легких до найбільш холодних та інтенсивних відношень. Самостійна робота до 4 лабораторної вправи. Етюд натюрморту на опрацювання лесувальних властивостей на теплій чи холодній основі (на імпрематурі). Оцінка “Відмін-

но” для такого завдання відповідає наступним критеріям – побудова композиції натюрморту носить гармонійний врівноважений характер; малюнок під акварель виконано легко і охайно; шари фарби накладаються легко, поступово, напрямок кольорових плям відповідає принципам формування предметів натюрморту; кольори чисті, прозорі; тональність витримана за законами світло-просторової будови. На оцінку “Добре” заслуговує робота виконана так само охайно, але прозорість кольорових плям в деяких місцях порушена через неправильне використання якостей фарб. “Задовільно” виставляється у випадку повного порушення технології лесувального методу – фарби використовувались змішані, у ході чого папір майже не просвічується через шар фарби і палітра спотворена брудними відтінками кольорів. Відмітка “Незадовільно” ставиться у разі відсутності готової роботи або незавершеної до половини роботи за визначеними строками.

3. Корпусний метод живопису. Цей метод заснований на механічному змішенні фарб та їхній малопрозорості, насиченості. Для цього завдання ставиться також натюрморт, але з яскраво обумовленим кольором предметів. Характерна особливість ведення роботи цим методом основана на тому, що освітлена частина предметів постановки виконується покривними фарбами методом заливки, що надає відчутну предметність, матеріальність об'єктам. Корпусна фарба є мало прозорою, тому весь кольоровий шар, написаний корпусно, виділяється лише поверхневою частиною. Для отримання ефекту ще більшої корпусності використовуються зернисті фарби, крупно-фактурний папір, білила, а іноді і чорна фарба. Самостійна робота до 5 лабораторної вправи. Для найбільшого візуального ефекту корпусності в етюд натюрморту рекомендується вводити на освітлених поверхнях предметів гуашеві білила разом з аквареллю.

На “Відмінно” робота повинна відповідати наступним нормам: правильна побудова предметів і загальної композиції натюрморту, вірно взяті колористичні і тональні відношення в роботі, присутнім має бути яскраво виражений контраст поміж світлом і тінню, поміж узагальненим письмом і більш конкретним на предметах центру композиції, шари фарби не повинні нівелювати одне одного ні в тоні ні в кольорі. Оцінку “Добре” виставляється у випадку мало насиченості колориту, в той час як постановка передбачає використання яскравих соковитих відношень, проте технологія накладання фарб відповідає нормам. Оцінка “Задовільно” ставиться за роботою, в якій відверто порушено правила акварельного корпусного живопису – фарби змішуються спонтанно, порушено закони тепло-холодності в роботі, багато переписаних і затертих місць, у разі чого живопис втрачає свої найкращі якості і стає сухим, нежиттєвим. Відмітка “Незадовільно” ставиться у разі відсутності готової роботи або незавершеної до половини роботи за визначеними строками.

4. Живопис “по-сирому”, етюд пейзажу. Метод роботи “по-сирому” є специфікою тільки акварельного живопису. Цей засіб оснований на погли-

нанні фарби шаром паперу. Перед нанесенням фарбового шару папір зволожують водою і дають їй ввібратися, але не до кінця. Для цього під папір кладуть зволожену тканину, яка не дає можливості аркушу швидко висихати. Робота таким методом повинна виконуватись у швидкому темпі: фарба наноситься густо, насичено, за один раз. Такий метод роботи використовують, коли необхідно створити ефект яскравої, контрастної, або густої і темної поверхні. В пейзажному живописі можна дуже вигідно використовувати для передачі стану похмурого дня, дощу, вітру. Самостійна робота до 7 лабораторної вправи. Для можливості ведення довготривалого етюдю "по-сирому", рекомендується перед написанням етюдю змочувати не тільки папір, але й підкладувати під нього вологу тканину.

"Відмінно" виставляється за наступні нюанси в роботі: не дивлячись на те, що папір містить в собі велику кількість води, студент зумів створити колористично багатий і соковитий за живописними якостями твір, це свідчить про те, що фарбу було взято в правильних пропорціях і згідно з натурною постановою, до того ж у роботі присутнім може бути цікавий ритм поміж м'яким і жорстким контуром написання предметів. "Добре" виставляється у разі недостачі кольору і тону в роботі, хоча за технологічними правилами вона відповідає нормам. "Незадовільно" присуджується у разі невдалого ефекту м'якого розчинення фарби по поверхні паперу або зовсім за його відсутності через недотримання технології методу. "Незадовільно" ставиться у разі відсутності готової роботи або незавершеної до половини роботи за визначеними строками (див. табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Виконання завдань кожного модуля оцінюється відповідно вимог Положення про організацію навчального процесу у криворізькому державному педагогічному університеті та ECTS за наступною шкалою:			
За національною шкалою (залік)	За національною шкалою (екзамен)	За шкалою ECTS	Кількість балів
ЗАРАХОВАНО	ВІДМІННО	A	90-100
	ДОБРЕ	B	80-89
		C	70-79
		D	60-69
	ЗАДОВІЛЬНО	E	50-59
НЕЗАРАХОВАНО	НЕЗАДОВІЛЬНО	FX	25-49
		F	1-24

Висновки. Ми вважаємо, що подана нами в даній статі система критеріїв до оцінювання зі спецкурсу "Технологія живописних матеріалів" може суттєво нівелювати проблеми, пов'язані з вірним і справедливим виставленням оцінок за виконану студентами роботу. Не менше сприяє цьому і ретельно спланована і адаптована для художньо-графічних факультетів програма, яка має чітку структуру з послідовним і систематичним викладом матеріалу. Критерії – це один з найголовніших етапів, який робить

перший поступ до плідного ділового спілкування викладача і студента, а також дозволяє зробити навчальний процес більш прозорим і якісним.

Перспективи подальших досліджень. Подана система оцінювання, а також перелік критеріїв до окремих вирав з часом можуть змінюватись і набувати нового актуального змісту згідно до новітніх тенденцій у розвитку теорії та практики вітчизняної педагогічної науки. Також можливо, використовуючи метод описання критеріїв в поданій статті, створити ґрунтовні і практично значимі методичні рекомендації щодо проведення занять зі спекурсу "Технологія акварельного живопису" на художньо-графічних факультетах.

Список використаних джерел

1. Бесчастнов Н. П. Живопись: [учебное пособие для студентов высших учебных заведений] / Н. П. Бесчастнов, В. Я. Кулаков, И. Н. Стор. – М.: Ваадос, 2003. – 224 с.
2. Barras. Watercolour painting step-by-step / Barras, Jackie Bolton, Richard Campbell-smith, Ra. – London: Search Press, 2009. – 144 p.
3. Трошичев А. А. Обице понятия техники акварели / Александр Алексеевич Трошичев. – М.: Искусство, 1962. – 64 с.
4. Янушкин А. П. Живопись / Александр Павлович Янушкин. – М.: Просвещение, 1985. – 287 с.

Щербакова О.О.

**Криворізький державний
педагогічний університет**

ПРИНЦИПИ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ МАЙСТРА РЕАЛІСТИЧНОГО ЖИВОПИСУ Й ГРАФІКИ, ХУДОЖНИКА-БАТАЛІСТА – М.С.САМОКИША

Анотація. У статті Щербакової О.О. "Принципи педагогічної системи майстра реалістичного живопису й графіки, художника-баталіста – М.С.Самокиша" розглядається питання про особливості художньо-педагогічної діяльності видатного українського митця великого і різнобічного таланту Миколи Семеновича Самокиша, зокрема його новаторські освітні заходи та методи на навчання художників-баталістів.

Ключові слова: художньо-педагогічна діяльність, педагогічні принципи, педагогічна система, новаторські методи, батальний жанр, живопис, графіка, анімалістика.

Аннотация. В статье Щербаковой О.О. "Принципы педагогической системы мастера реалистической живописи и графики, художника-баталиста – М.С. Самокиша" рассматривается вопрос об особенностях художественно-педагогической деятельности известного украинского художника большого и разностороннего таланта Николая Семеновича Самокиша, в отдельности его новаторские просветительские мероприятия и методы по обучению художников-баталистов.

Ключевые слова: художественно-педагогическая деятельность, педагогические принципы, педагогическая система, новаторские методы, батальный жанр, живопись, графика, анималистика.

Annotation. In the article of Scherbakova O. "Principles of the pedagogical system of master of the realistic painting and graphic arts, artist-painter of battlepieces – N.S. Samokisha" is examined question about the features of artistic-pedagogical activity of the known Ukrainian artist of large and scalene talent Nikolaja Semenovicha Samokisha, individually his innovative elucidative measures and methods on teaching of artists-painters of battlepieces.

Keywords: artistic-pedagogical activity, pedagogical principles, pedagogical system, innovative methods, battle genre, painting, graphic arts, animalistic genre.